

ลำดับแปล

พระอาจารย์สงบ มนัสสนุนโต

ถาม-ตอบ ปัญญาธรรม วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๕๙
ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถาม : เรื่อง “ปฏิบัติโดยความเป็นทุกข์”

ขอเมตตาถามการปฏิบัติครับ

๑. ทุกขาปฏิบัติ เหมือน ต่างอย่างไรกับอรรถกถาในสมัยที่กำลังมีความเพียร
ครับ กลัวจะเดินผิด

๒. ขอให้หลวงพ่อบอกว่า “เห็นทุกข์คือเห็นธรรม” ในขณะทำสมาธิครับ

ตอบ : ๒ คำถามเนี่ยๆ เลย เห็นไหม เขาถามมาเพราะว่าคุยกันมาพอแรงแล้วละ ที่นี้
เขาถามเลย “๑. ทุกขาปฏิบัติ เหมือน ต่างอย่างไรกับอรรถกถาในสมัย”

ทุกขาปฏิบัติคือปฏิบัติโดยปฏิบัติแบบที่ทุกข์ขี้ยากใจ คำพูดคำนี้หลวงพ่อบอก
บ่อย ครูบาอาจารย์ของเราท่านพูดบ่อย เราบอกเราบารมีขี้ทุกข์ เราบารมีขี้ทุกข์

ถ้าบารมีขี้ทุกข์ ทุกขาปฏิบัติ เวลาปฏิบัติเป็นทุกข์ใจ แต่มันเป็นปฏิบัติของคนทุกข์คน
ยากใจ สุขปฏิบัติ คนปฏิบัติด้วยความสุขใจ นี่ไง บั๊ว ๔ เหล่าๆ

ทุกขาปฏิบัติขีปปาปัญญา นี่เวลาสวดมนต์ ทุกขาปฏิบัติ แล้วพอทุกขาปฏิบัติ ผู้ที่
ประพฤติดีปฏิบัติเราก็บอกว่าเราเป็นทุกข์ๆ

เวลาปฏิบัติเราเป็นทุกข์เป็นยากกันทั้งนั้นนะ แล้วเป็นทุกข์เป็นยาก มันปฏิบัติทางเดิน
ใจ ทางเดินด้วยความทุกข์ความยากใจ

สุขปฏิบัติขีปปาปัญญา ปฏิบัติโดยความสุขปฏิบัติของเรา ด้วยความราบรื่น ด้วย
ความร่มรื่นใจ นี่สุขปฏิบัติขีปปาปัญญา

ทุกขาปฏิบัติขีปปาปัญญา เราก็บอกว่าปฏิบัติโดยทุกข์โดยยากๆ ที่นี้โดยทุกข์โดยยากอย่าง
หนึ่งขีปปาปัญญา ที่นี้เวลาปฏิบัติไปแล้วมันมีความคิด เห็นไหม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้าพูดถึงกามสุขัลลิกานุโยค อรรถกถาในสมัย ที่นี้ถ้ามันแบบว่ากามสุขัลลิกานุโยค ทาง ๒
ส่วนที่ไม่ควรเสพ ปฏิบัติโดยการติดสุขๆ โดยเข้าสมาธิแล้วมีความสุข เข้าสมาธิแล้วมีความสุข

ร่วมเย็นเป็นสุข พอเป็นสมาธิแล้วแว้งแว้ง แว้งแว้ง มันมีความรื่นเริง มีความเบาสบาย ติดอยู่อย่างนั้นนะ นี่ไง ทาง ๒ ส่วนไม่ควรเสพ

ปฏิบัติไปแล้วมันทุกข์มันยากๆ อุตตกิลมถานุโยคคือการกระทำที่เปล่าประโยชน์ มันไม่เหมือนกัน การปฏิบัติโดยที่เปล่าประโยชน์ การเปล่าประโยชน์มันเปล่าประโยชน์จากอะไรละ ถ้าพูดถึงการเปล่าประโยชน์มันเปล่าประโยชน์จากมรรคจากผล แต่ถ้ามันปฏิบัติไปแล้ว กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กัน การกระทำของคนคือการกระทำ การกระทำนั้นเป็นจิตเป็นนิสัย มันมีเวรมีกรรมทั้งนั้นนะ ฉะนั้น เวลาทำดีทำชั่วมันจะไม่มีเหตุไม่มีผลเลยหรือ ไม่มีอะไรตกค้างในใจ...มี

เวลาความเชื่อถือ เวลาคนที่เข้าไปถึงครูบาอาจารย์ที่เป็นจริง แล้วเห็นญาติพี่น้องของตนเองไปอยู่กับครูบาอาจารย์ที่ไม่เป็นจริง พยายามจะดึงมาๆ เพราะเหตุใด เพราะมันจะเป็นสายบุญสายกรรมไปไหน สายบุญสายกรรมไปทำในทางที่ผิด สายบุญสายกรรมไปในทางที่ออกห่างจากอริยสัจ ถ้าอย่างนั้นเราก็พยายามจะดึงเขามาสู่สัจจะความจริง

ตรงนี้ที่ว่าปฏิบัติแล้วที่มันไม่มีผล มันมีผลอย่างนี้ต่างหากละ เวลามันมีผล มีผลในวิภวัญจะ มีผลว่าเข้าไปอยู่ในสายบุญสายกรรมของกลุ่มใด มันเป็นจิตเป็นนิสัยใช่ไหม เวลาเราชอบ เราชอบครูบาอาจารย์องค์นี้ ครูบาอาจารย์องค์นี้ท่านเอาอกเอาใจเรา ครูบาอาจารย์องค์นี้พูดตรงกับความรู้สึกเรา ครูบาอาจารย์พูดเหมือนเราๆ

เหมือนเราก็เราคิดโดยกิเลสไง ถ้าเราคิด เหมือนเรามันก็เหมือนโดยกิเลสไง ถ้าเราชอบอย่างนั้น เราก็เข้าไปสายบุญสายกรรมอย่างนั้น พอเข้าสายบุญสายกรรมอย่างนั้น นี่ไง ถ้าพูดถึงถึงว่ามันมีผลอย่างนี้ แต่มันเปล่าประโยชน์ อุตตกิลมถานุโยคคือความลำบากเปล่า มันเปล่าจากมรรคจากผล แต่บอกถ้ามันเปล่าจากมรรคจากผล แต่พอมันเปล่าจากมรรคจากผล แล้วปฏิบัติแล้วมันไม่เข้าสู่มรรคสู่ผล

ถ้ามันปฏิบัติแล้วเข้าสู่มรรคสู่ผล มันเข้าสู่ศีล สมาธิ ปัญญา เข้าสู่มรรค ถ้าเข้าสู่มรรคไปมันก็เข้าสู่สัจจะความจริง ถ้าเข้าสู่สัจจะความจริง เข้าสู่อริยสัจ

ฉะนั้น ทุกขาปฏิบัติ เวลาปฏิบัติโดยเป็นทุกข์นั้นเป็นเรื่องหนึ่ง ความปฏิบัติเป็นทุกข์เป็นปฏิบัติ เป็นเครื่องดำเนิน อุตตกิลมถานุโยคมันเป็นความลำบากเปล่า แล้วพอเป็นความลำบากเปล่านั้น ปฏิบัติแล้วมันไม่มีสิ่งใดเป็นขึ้นเป็นอันใด มันไม่มีสิ่งใดที่เป็นประโยชน์กับเราขึ้นมา เห็นไหม

ฉะนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาแสดงธัมมจักขุ กามสุขัลลิกานุโยค อุตตกิลมถานุโยค ทาง ๒ ส่วนที่ไม่ควรเสพ ที่นี้ทาง ๒ ส่วนที่ไม่ควรเสพ ในการประพฤติปฏิบัติของเรา

เริ่มต้นใจ เริ่มต้นของเรา เริ่มต้นของเราก็ต้องจากสามัญสำนึกของเราเนี่ย จากความรู้สึกเราเนี่ย ที่นี้ความรู้สึกเราโดยปัจจุบันมันก็ดิบๆ ไซ้ใหม่ ไม้ดิบๆ ไม้ เวลาคิดอย่างนี้แล้วคิดถึงหลวงตา ท่านจะเน้นย้ำเลย การปฏิบัติมีyakอยู่ ๒ คราว คราวหนึ่งคือคราวเริ่มต้นนี้ คราวเริ่มต้นคราวของคนที่จะประพฤติปฏิบัติ คราวของคนที่จะเข้าสู่หนทาง

ที่นี้จะเข้าสู่หนทาง มันจะเข้าอย่างไร มันเฉียดไปเฉียดมา เฉียดมาเฉียดไปอยู่อย่างนี้ มันไม่เข้าสู่หนทางไป หนทางคือมัชฌิมาปฏิปทา เห็นไหม

คราวหนึ่งคือคราวเริ่มต้นมันทุกข์ยากมันลำบาก ที่นี้การลำบากมันจับปลัดจับผลูเพราะคนไม่เคยเป็น เหมือนฝึกสัตว์ สัตว์ที่มันไม่เคยเป็นจะมาใช้งานมันยากตอนเริ่มต้นนี้ แต่พอมันชกเชื่อฟัง พอมันชกยอมรับ มันจะสะดอกขึ้นแล้ว แล้วฝึกมันๆ ฝึกมันจนมันคล่องตัว มันชำนาญ เราเอามาใช้งานได้แล้ว

นี่ก็เหมือนกัน ตอนนี้จะฝึกหัวใจ หัวใจมันดี้อด้าน หัวใจมันพองคับหัวอก หัวใจมันเคยสะดอกสบาย แล้วเราจะบังคับตัวเองๆ พอบังคับตัวเอง มันก็เริ่มต้นที่คำถาม เราเห็นคำถามแล้วเราเข้าใจใจ เข้าใจว่ามันจับปลัดจับผลู จะไปทางไหนก็ติด จะไปซ้ายก็ไม่ได้ ขวาก็ติด ไปข้างหลังก็ไม่อยากไป ข้างหน้าก็ดันไม่ไป มันก็เลยหันรีหันขวาง เขาถึงว่ากลัวว่ามันจะผิด มันจะพลาด

ทุกขาปฏิบัติปฏิบัติปฏิบัติ การปฏิบัติโดยทุกข์โดยยาก โดยทุกข์โดยยาก เราต้องคิดมุกกลับใจ คิดมุกกลับใจว่า สิ่งนี้ทุกข์มันเป็นเรื่องจริง ทุกข์มันเป็นเรื่องจริง เราก็จะเข้าสู่ความจริงอันนั้น ฉะนั้น เวลาปฏิบัติ คนเราจะล่องพ้นทุกข์ด้วยความเพียร ความเพียร ความวิริยะ ความอุตสาหะ

ที่นี้ถ้าเป็นความเพียร ความวิริยะ ความอุตสาหะ เราทำของเราด้วยสติด้วยปัญญาของเรา ถ้ามันจะผิดพลาด มันจะผิดพลาดอย่างไร ตอนนี้นั้นมันจะย้อนกลับมาเรื่องอำนาจวาสนาบารมี แล้วอำนาจวาสนาบารมีมันเกิดจากไหน มันไม่ใช่เกิดจากการเสียสละของเราเนี่ยหรือ พระโพธิสัตว์ พระเวสสันดรอย่างนี้ ความจะเกิดเป็นพระพุทธรูปเจ้า อำนาจวาสนาต้องขนาดนั้น เพราะในพระไตรปิฎก พระพุทธรูปเจ้าทุกๆ พระองค์ต้องสละลูกสละเมีย ต้องมีคู่มือครองจนแบบรักใคร่ผูกพันนะ แล้วก็ต้องสละต้องพลัดพรากจากไป มันกระซอกหัวใจไปนะ

เราจะบอกว่า พระเวสสันดรเป็นพระโพธิสัตว์ ถ้าเป็นพระโพธิสัตว์ ชาติที่มาเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะเป็นชาติสุดท้ายแล้ว อีกชาติเดียว แล้วคิดดูสิ คนที่มีความดีขนาดนี้จะรับผิดชอบไหม

๑. จะเป็นผู้ที่รับผิดชอบสูง

๒. จะมีกตัญญู มีความผูกพันมาก แล้วต้องสละไป

นี่พูดถึงไง นี่เราจะบอกว่า สิ่งทีพระโพธิสัตว์สละขนาดนี้ จะเป็นพระอรหันต์ จะเป็นผู้ที่ปฏิบัติ เขาต้องเสียสละมา

กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กัน ทีนี้เวลามันจำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กัน เพราะมันมีความรับผิดชอบอย่างนี้ มีความรับผิดชอบ มีการกระทำอย่างนี้ มันถึงมีอำนาจวาสนาบารมีมา ใถ้ามีอำนาจวาสนาบารมีมา เวลาทุกขาปฏิบัติปฏิบัติปฏิบัติปฏิบัติ เวลาทุกขา ทุกข์ขนาดไหนมันก็มีสติมีปัญญา เวลาทุกข์มันมีสติปัญญา

เราฟังนะ เวลาฟังถึงหลวงปู่เสาร์ ฟังถึงหลวงปู่มั่น หลวงปู่มั่นท่านเล่าถึงปฏิบัติของท่านให้หลวงตาฟัง หลวงตาท่านบอกว่าเวลาฟัง มันเป็นความทุกข์ของหลวงปู่มั่นนะ ขณะนั้นหลวงตาท่านยังหันหน้าเข้าข้างฝาแล้วน้ำตาไหล แต่หลวงปู่มั่นท่านพูดเฉย เพราะอะไร เพราะท่านผ่านมาแล้วไง ท่านผ่านความทุกข์อันนี้มาเจอความสุขแล้ว ท่านเจอวิมุตติสุขในใจของท่าน

พระอรหันต์ที่มีวิมุตติสุขในใจนะ แล้วท่านเล่าถึงความบากบั่นของท่านนะ ท่านก็เล่าเป็นเรื่องธรรมดา เห็นไหม เหมือนเรา เราผ่านทุกข์ผ่านยากมา เราก็เล่าให้ลูกหลานเราฟังเป็นเรื่องธรรมดาเนาะ แต่ไอ้คนฟังมันทุกข์ขนาดนั้นนะ ฉะนั้น เวลาทุกข์อย่างนี้บ๊อบ มันเป็นสัจจะมันเป็นความจริง มันเป็นอำนาจวาสนา กว่ามันจะเข้าถึงสัจจะความจริงอันนั้น ฉะนั้น พอเข้าถึงสัจจะความจริงอันนั้น

เวลาพวกเราเวลาคนที่อำนาจวาสนาบารมีเบาบาง เวลาจะประพฤติปฏิบัติขึ้นไปก็ “เราปฏิบัติเรียบง่าย ปฏิบัติรู้ง่าย ปฏิบัติ” มันฉิวเฉิบไง มันฉิวเฉิบ มันเป็นเรื่องฉิวเฉิบ พวกนี้ไม่เคยเข้าฌานสมาบัติไ้ คนที่เข้าฌานสมาบัติเขาจะรู้เลยว่าเข้าฌานสมาบัติมันมีความสุขขนาดไหน

ในการปฏิบัติมโนมยทิเขาบอกว่า ถ้าเข้าฌานสมาบัติได้โดยความคล่องตัว แม้แต่ท่านข้างหรือขยับถ่ายก็จะเข้าฌานสมาบัติได้ด้วยความคล่องตัว “ถ้า” เขาใช้คำว่า “ถ้า” นะ อยู่ในพระไตรปิฎก ถ้าน้อมจิตอย่างนี้ไปวิปัสสนาแค่เคี้ยวหมากแห้ง เป็นพระอรหันต์เลย จริงไหมจริง แต่ทำได้ไหม ไม่ได้ ไม่ได้ตรงไหน

ไม่ได้ตรงเข้าฌานสมาบัติแล้วมันไม่วิปัสสนาหรือ มันไม่ไป ไม่มีทางไป ถ้ามันไปนะ สมัยพุทธกาลนะ ฤๅษีชีไพรเขาเป็นพระอรหันต์หมดแล้ว ฤๅษีชีไพรเขาได้เข้าฌานสมาบัติทั้งนั้นนะ ทุกคนระลึกอดีตชาติได้ ทุกคนเหาะเหินเดินฟ้าได้ แล้วก็เสื่อมหมด แล้วก็ตายไปในภพชาติของฤๅษีชีไพร ถ้ามันเป็นไปไม่ได้ ฤๅษีชีไพรก่อนครั้งพุทธกาลก็มีเยอะแยะไป ไอ้พวกเข้าฌานสมาบัติได้ มันเข้าได้ เข้าได้แล้วมันติด มันติดเพราะไอ้ไฮ! มันสุข

ก็คิดดูสิ เวลาหลวงตาท่านพิจารณาจนกายแยกออกจากกัน แล้วว่างหมด ท่านยังว่านี่นิพพาน ท่านบอกท่านติตสมธาธิ ๕ ปี คำว่า “หลวงตาท่านบอกว่าท่านติตสมธาธิ ๕ ปี” เพราะไปฟังเทียบเคียงเยอะๆ นะ ท่านบอกว่า บางทีเวลาท่านพูดถึงลึกๆ หน่อย ท่านบอกว่า “เราติตสมธาธิอยู่ ๕ ปี เพราะคิดว่าสมธาธิคือนิพพาน” ท่านใช้คำนี้ ท่านใช้คำว่า “นี่กว่าสมธาธินี้คือนิพพาน” สมธาธิไม่ใช่สมธาบัติ สมธาบัติมันลึกกว่ากันขนาดไหน

ท่านเข้าสมธาธิ ท่านบอกท่านอยู่ในสมธาธิ ๕ ปี ท่านเข้าใจว่าสมธาธินั่นคือนิพพาน ท่านเข้าใจว่าท่านถึงนิพพานแล้ว ติตอยู่ ๕ ปี แล้วหลวงปู่มัน คิดดู พอท่านติต ท่านติตมาตั้งแต่เริ่มต้น ๕ ปีนี้คือหลวงปู่มันกระหนาบมาตลอด ๕ ปีนี้หลวงปู่มันท่านกระหนาบมาตลอด กว่า จะออกจากสมธาธินั่นได้

นี่ไง นี่พูดถึงว่าเวลาเข้าฌานสมธาบัติ จิตมันขนาดไหน แล้วถ้าเข้าไปแล้ว ถ้าบอกว่ามโนมยิทธิ มโนมยิทธิเขาบอกว่าเข้าฌานสมธาบัติได้ ขณะจะทานข้าวก็เข้าได้ ขณะจะขับถ่ายก็เข้าได้ คือชำนาญขนาดนั้นนะ ชำนาญในสมธาบัติ แล้วถ้ามันอมมาวิปัสสนาชั่วเคี้ยวหมากแผลก เคี้ยวหมากคำเดียวนะ เป็นพระอรหันต์เลย แล้วทำได้ไหม โดยข้อเท็จจริงมันเป็นแบบนี้ โดยทฤษฎีมันเป็นแบบนี้ แต่คนทำมันทำได้ไหม

เพราะ แหม! จะรู้ว่า ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน อากาธานัญญายตนะ วิญญานัญญายตนะ อากิญจัญญายตนะ เนวสัณญานาสัณญายตนะ แล้วเข้าถอยมันเป็นอย่างไร นี่พูดถึงสมธาบัติ

ทีนี้คำว่า “สมธาบัติ” นี่เอามาเทียบเคียงถึงการปฏิบัติที่ว่าเวลาเริ่มต้นมันยาก มันยากอย่างไร แล้วถ้ามันยากแล้ว ที่มันจะเข้าหนทาง เข้าอย่างไร ทุกขาปฏิบัติขาปฏิบัติปฏิบัติมันจะทุกข์ขนาดไหน ครูบาอาจารย์ท่านทำมาแบบนี้

แต่เวลาดูสิ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น หลวงตา หลวงตาท่านบอกเลย ถ้าท่านคิดถึงที่ท่านบากบั่นมา ท่านบอกว่าคิดแล้วมันขยี้ๆ แล้วจะทำอีกจะทำได้อย่างไร แต่ตอนนั้นด้วยกิเลสในหัวใจ ด้วยแรงปรารถนา ด้วยความมั่นใจของเรา มันโหม มันสู้ได้ มันสู้มาตลอด แล้วมันทำผ่านมา นี่ทุกขาปฏิบัติขาปฏิบัติปฏิบัติทำมาแล้ว ฉะนั้น ทำมาแล้ว เวลาคนที่เขาภาวนาไม่เป็น เวลาถูกศิษย์ลูกหาท่านไปคุยกับหลวงตา แล้วท่านไปคุยกับครูบาอาจารย์ของท่าน เวลาไปคุยบอกว่าครูบาอาจารย์ของเราประพฤติปฏิบัติกันขนาดนี้

ไอ้พระที่ว่าเขาเป็นนักปฏิบัติเขาบอกว่า “อู้ฐู! ต้องทำกันขนาดนั้นเชียวนะหรือ ของฉันนี่งั้นเฉยๆ ก็สำเร็จกันหมด”

คำพูดอย่างนั้นะ มันพูดแบบว่าผู้ดีใช้ใหม่ ผู้ดีเขาก็นุ่มนวลอ่อนหวานของเขา ถ้านุ่มนวลอ่อนหวาน เขาก็เป็นผู้ดีใจ แต่เขาไม่มีมรรคมี่ผลหรือ มีมรรคมี่ผลมันต้องแลกมาด้วยความเพียร ความเพียร ความวิริยะ ความอดุสาหะ คือว่ามันต้องมีมรรคใจ ศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนานั้นไม่มีผล หัวใจที่ประพฤติปฏิบัติไม่มีข้อเท็จจริงขึ้นมา มันจะเอาผลมาจากไหน ความ เป็นจริงข้อเท็จจริงในใจไม่มี มันมีผลมาจากไหน ไม่มีหรือ เพราะไม่มีถึงได้พูดกันอย่างนั้นใจพูดอย่างนั้นเพราะอะไร เพราะไม่เคยทำ

แต่ถ้าคำพูดอย่างนี้ไปพูดให้ครูบาอาจารย์เรา ไปพูดให้หลวงปู่มั่นฟังนะ เพราะอะไร เพราะหลวงปู่มั่นท่านเป็นคนตรวจสอบหลวงปู่ขาวเอง ตรวจสอบหลวงปู่แหวนเอง เห็นไหม ครูบาอาจารย์ของเรา หลวงปู่มั่นท่านได้ตรวจสอบหมดแล้ว ที่นี้การตรวจสอบขึ้นมา ท่านมีแต่ชื่นชม

เวลาหลวงตาท่านไปวิเวกกลับมา เป็นไข้เหลืองกลับมา อู้ฮู! ขนาดนั้นท่านยังตกใจเลย แต่ท่านก็พลิกกลับเลย “เออ! นักรบมันก็ต้องเป็นอย่างนี้เว้ย ต้องสู้ ต้องอะไร” เห็นไหม ท่านให้กำลังใจ เพราะอะไร เพราะท่านรู้ว่ากิเลสมันเป็นอย่างไร แล้ววิธีการต่อสู้ท่านได้ผ่านมา คนที่ได้ผ่านมาแล้ว ใจเรื่องอย่างนี้มันรู้มันเห็นของมัน ถ้ามันรู้มันเห็นมันก็เป็นไปได้ไง

ฉะนั้น ทุกขาปฏิบัติทากับอรรถกถาตามคุณโยคมันคนละเรื่องกัน อรรถกถาคุณโยคคือการลำดับเล่า คือการทำความสะดวกแล้วไม่สามารถยกขึ้นสู่วิปัสสนาได้ วิปัสสนาแล้วมันไม่สามารถเข้าสู่มรรค อรรถกถาคุณโยคคือการลำดับเล่า ความเปล่า เปล่าประโยชน์จากเข้าสู่มรรคสู่ผล แต่ถ้าการประพฤติปฏิบัติมันบอกว่านี้ปฏิบัติแล้ว

เราจะเน้นย้ำบ่อยว่าการปฏิบัติบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การปฏิบัติบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันมีอำนาจวาสนา มันมีบุญกุศลใจ การปฏิบัติมันมีบุญกุศล แต่ถ้าปฏิบัติผิด แล้วถ้ามีครูบาอาจารย์ที่ผิด สายบุญสายกรรมมันจะชักไปในทางที่ผิดๆ ทางผิดคือมันเป็นอกุศลไปเลย

แต่ถ้าเราปฏิบัติแล้ว เราปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม เราปฏิบัติของเรา ถ้ามันไม่เข้าสู่มรรคสู่ผล มันก็เป็นการให้มีอำนาจวาสนา ปฏิบัติเพื่อปัญญาของตน สะสมบารมีของตน แต่ถ้ามันสูญเปล่าก็เปล่าจากมรรค เปล่าจากการเข้าสู่อริยสัจ อรรถกถาคุณโยคคือการลำดับเล่า ทำแล้วมันเป็นการทุกข์เปล่าๆ มันไม่มีมรรคไม่มีผลขึ้นมา ถ้าไม่มีผลขึ้นมา แต่เราจะปฏิบัติของเรา ถ้าอำนาจวาสนาบารมีไม่ถึง เราก็สร้างอำนาจวาสนาบารมีของเรา

ฉะนั้น อรรถกถาคุณโยคคือการลำดับเล่า ฉะนั้น เวลาปฏิบัติแล้วมันทุกข์ เราก็กลัว ใจกลัวว่ามันจะสูญเปล่า กลัวมันจะไม่ได้อะไร

ถ้าไม่สูญเสียเปล่า แล้วเราไม่ฝึกของเรา เราจะเป็นได้อย่างไรละ เราก็ต้องฝึกหัดของเรา เราพยายามของเราเพื่อให้มันเป็นของเราขึ้นมา ถ้าเป็นขึ้นมามันก็จะขึ้นไปได้

นี่พูดถึงว่า “ทุกขาปฏิบัติ เหมือน ต่างอย่างไรกับอรรถกถาโยค เพราะว่าในสมัยที่ กำลังมีความเพียรกลัวจะเดินผิดทาง”

เราปฏิบัติเลย ปฏิบัติแล้ว เวลาออกมาแล้ว ถ้าประสาธนะ เวลาปฏิบัติ ออกมาแล้วถ้า มันสงสัยสิ่งใด ตำรา มี เราก็เปิดเปรียบเทียบเคียง ถ้ามีครูบาอาจารย์ ถ้าครูบาอาจารย์ต้องเป็น สัมมาทิฐิฐิณะ ครูบาอาจารย์ที่ดีท่านจะคอยบอกคอยชี้เรา

แต่ถ้าเป็นครูบาอาจารย์ที่ท่านไม่เป็น ไปถามคนไม่รู้มันจะรู้ได้อย่างไรละ ไปถามคนไม่รู้ มันก็แอ๊ก ทำเสียงดังทั้งนั้นนะ เสียงดังขึ้นมาแล้วทำเป็นว่าข่มขูไม่ให้ถามไฉน ใ้เราก็หงอเลย เรา เจออย่างนี้มาเยอะ ถ้าเจออย่างนี้บ่อย เราก็เก็บบริวารไปที่อื่น เราไปหาครูบาอาจารย์ที่ถูกต้อง ถ้าครูบาอาจารย์ที่ถูกต้อง

ถ้าครูบาอาจารย์ที่ถูกต้อง ท่านชื่นชม ชื่นชมที่ลูกศิษย์มีความเพียร ครูบาอาจารย์ที่ ถูกต้องท่านจะยุ ท่านจะให้กำลังใจ ท่านพยายามเห็นให้เราปฏิบัติ

ถ้าครูบาอาจารย์ที่ไม่ถูกต้องท่านจะไม่ค่อยให้ทำ แล้วท่านพยายามจะดึงกันไปทางอื่น เพราะถ้าทำแล้วเดี๋ยวเองจะรู้ว่าปฏิบัติไม่เป็น ครูบาอาจารย์ที่ไม่ถูกต้องท่านจะเป็นอย่างนั้น

แต่ถ้าครูบาอาจารย์ที่ถูกต้องนะ หลวงตา เวลาอยู่กับท่าน พระไม่อดอาหาร ท่านอดนำ เเลยนะ รุ่งเช้ามาทั้งศาลาเกือบไม่มีพระฉันข้าวเลย ถ้าพระขาดสติ ท่านจะอด สมัยเราอยู่กับ ท่านนะ ถ้าพระยังเผลอๆ

ท่านต้องอดทำไม ท่านเป็นพระอรหันต์ แล้วอายุท่านก็มากแล้ว แต่เวลาพระถ้าไม่ทำ ท่านอดอาหาร เราเห็นแล้วเราเศร้าใจมากนะ ทำไมท่านต้องเอาตัวท่านมาเป็นตัวอย่างอย่าง นั้น เราอยู่ที่นั่นเราเห็นอย่างนี้เลยนะ ถ้าเป็นครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมๆ ท่านอดอาหารให้เรา ตื่นตัว ให้เราต้องทำ ครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมเป็นอย่างนี้

แต่ถ้าครูบาอาจารย์ที่ไม่เป็นธรรมนะ ชวนกันไปทำอย่างอื่นหมด เพราะปฏิบัติแล้วเดี๋ย วเองจะส่งจิตมาดูจิตข้า เดียวจะเห็นว่าจิตข้ามีแต่ขี้หมา กลัว ถ้าครูบาอาจารย์ที่ไม่เป็นจริง ฉะนั้น กรณีอย่างนี้ถ้าครูบาอาจารย์ที่ไม่เป็นจริงมันเป็นอย่างนั้น แล้วมันเข้ากับกิเลสใหม่ๆ เรา ก็ชอบ ชอบนักที่คนบอกว่าเบาๆ นี่ชอบนัก ชอบนัก ให้คนสุขสบายนี่ชอบ แล้วมันเข้ากับอะไร ละ มันเข้าสู่มรรคใหม่ มันไม่เข้าสู่มรรค นี่พูดถึงว่าถ้ามีครูบาอาจารย์ที่ดี

“๒. ให้หลวงพ่อบิณฑบาตว่า “เห็นทุกขคือเห็นธรรม” ในขณะที่ทำสมาธิครับ”

เวลาเราประพฤติปฏิบัติกัน อริยสัจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เวลาหลวงปู่จวนท่านพูด ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์ดับ วิธีการดับทุกข์ นี่คืออริยสัจของหลวงปู่จวนนะ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์ดับ วิธีการดับทุกข์ นี่ไง มันก็มรรคนี้ไง มันก็อริยสัจ ๔ ใจ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ก็สมุทัย ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์ดับ ทุกข์ดับก็นิโรธ วิธีการดับทุกข์ก็มรรค นี่หลวงปู่จวนท่านพูดประจำ คนเป็นมันพูดไม่มีผิดเลย เพียะ! เพียะ! เลย

ฉะนั้น คำที่ว่าเห็นทุกข์ เห็นทุกข์ แต่พวกเราเห็นอารมณ์ โดยธรรมชาติของโลกนะ เราเห็นทุกคน เราสงสารนะ ทุกคนมีแต่ความเจ็บช้ำน้ำใจทั้งนั้นนะ เจ็บช้ำน้ำใจนี่คือผลของมัน คือ ชี้อของทุกข์

หลวงตาท่านบอกเลย กิเลสมันขึ้นมาถ่ายบนหัวใจของเรา แล้วมันก็ไปแล้ว ใจเราได้ กลิ่นขี้มัน เหม็น ทุกข์แล้ว มันไปแล้วไง คือเรากระทบแล้วไง เราได้รูป รส กลิ่น เสียงที่สะท้อนใจ แล้วเราก็ตะลุใจ ใจเสียใจนี่คือวิบากนะ คือผลจากทุกข์นะ เราถึงไม่เห็นทุกข์กันไง เราไม่เห็นทุกข์กันหรอก เราเห็นแต่ว่ากิเลสมันไปแล้ว แล้วมันก็เอาแต่ความเสียใจไว้กับเรา เราก็ตะลุใจๆ แล้วก็ว่านี่ทุกข์ๆ...นี่วิบากของมัน นี่ผลของมัน

แต่ถ้าเราจะเห็น เห็นกายนี้ เห็นกายคือเห็นทุกข์ เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม เวลามันเห็นนะ อ้อ! นี่ตัวทุกข์ นี่ไง ที่บอกว่า คำว่า “เห็นทุกข์ๆ” ใจ เห็นทุกข์ ที่ว่าจิตเห็นอาการของจิต เห็นอาการของมันนั่นนะคือตัวทุกข์ มันเริ่มต้น จุดสตาร์ทมันอยู่ตรงนั้นนะ นี่จุดสตาร์ทจุดที่มันจะทุกข์ นี่ตัวทุกข์ๆ

จิตเห็นอาการของจิต อาการของมันทั้งหมด สิ่งที่เคยเคลื่อนไหวทั้งหมด สิ่งทีกระทบเรา ทั้งหมดนี้อาการทั้งนั้นเลย ไม่ใช่ตัวมัน ถ้าตัวมันจริงๆ คือสัมมาสมาธิ ตัวจิตแท้ๆ คือตัวจิตปฏิสนธิจิต คือจิตเดิมแท้ที่ส่องใส จิตเดิมแท้ที่ส่องใส ที่ว่าส่องใสๆ ถ้ามันเข้าส่องใสได้จริงนะ

ที่นี้พูดถึงคำว่าเวลามันสว่างใสที่ตามอารมณ์ของเขา นั่นก็อารมณ์ของเขาอย่างหนึ่ง มันออกไปเห็นใจ แต่ถ้าเป็นตัวจริงของมัน ถ้าตัวจริงของมันคือตัวจิตเดิมแท้ ถ้าจิตเดิมแท้ นี่สัมมาสมาธิ ถ้าสัมมาสมาธินะ แล้วมันเห็นที่มันเสวยอารมณ์ นี่ไง เห็นทุกข์ เห็นทุกข์ เห็นไหม เขาบอกว่าเห็นทุกข์คือเห็นธรรม

เห็นธรรมมันก็เห็นอาการนะ เห็นอริยสัจ เห็นสัจจะความจริง ถ้าเราทำ เราจะเห็นธรรม คำว่า “เห็นทุกข์ๆ” นี่เข้าไปเห็น ถ้าเห็นแล้วมันจะเข้าใจ ฉะนั้น ให้อธิบายเฉยๆ คำว่า “อธิบาย” คือว่ามันยังไม่มีเหตุมีผล คือไม่มีสิ่งใดที่มันเป็นสมมุติฐาน สมมุติฐานคือว่ามันติดขัดอย่างไร คือมันไม่มีข้อติดขัดมันก็เลยแบบว่าอธิบายเป็นคั้งเป็นแควไปมันจะทำให้คาดหมาย เราไม่ต้องการให้ใครคาดหมาย ฉะนั้น มันจะเห็นอย่างไรก็เห็น

อย่างเช่นกรณีเห็นกาย กรณีเห็นกาย จิตดวงเดียวเห็นกายแต่ครั้งแต่ละคราวมันก็เห็นแตกต่างกันไป เห็นแตกต่างกันไปเพราะผลของสมาธิ ผลของจิตที่มันตั้งมั่น จิตที่มีกำลังเท่าไรมันก็เห็นชัดเห็นเจนของมัน ถ้าสมาธิมันอ่อน สมาธิที่มันไม่คงที่ มันก็เห็นของมัน แต่ไม่ชัดไม่เจนสักเท่าไร

แล้วถ้าฝึกหัดใช้ปัญญาไปแล้ว การเห็นเหมือนกับคนทำงาน คนทำงานครั้งแล้วครั้งเล่าๆ ครั้งแล้วครั้งเล่าแต่ละครั้ง ผลงานมันก็แตกต่างกัน ทำแล้วทำเล่า ทำแล้วทำเล่าจนมีความชำนาญของมัน ก็ฝึกหัดทำอย่างนั้นจนกว่างานมันจะเสร็จ

นี่ก็เหมือนกัน ถ้ามันเห็นทุกข์ เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความจริง เห็นทุกข์คือจิตเห็นอาการของจิต นั่นนี่คือตัวทุกข์แท้ๆ เลยละ แต่จิตเห็นอาการของจิตมันเป็นตัวทุกข์ ทำไม่เราไม่ทุกข์ละ

เห็นแล้ว จิตมันสงบมันเห็นแล้วมันตื่นตื่น เห็นแล้วมันเห็นสัจจะเห็นความจริง แล้วมันก็ฝึกหัดใช้ปัญญาๆ ไปจนกว่ามันจะเสร็จ เวลาเสร็จแล้วมันสำรวจมันคาย ทุกข์ขาดไปเลย ถ้าทุกข์ขาดไปเลย นั่นนี่ตัวสัจธรรมแท้

ฉะนั้น ทำของเราไป ทำของเราไปนะ คำว่า “เห็นทุกข์” คำว่าเห็นทุกข์แล้วถ้ามันจะไปเห็นธรรมขึ้นมาละ ในขณะที่ทำสมาธิ พอทำสมาธิ สมาธิ เขาว่าเห็นในขณะที่ทำสมาธิ

เราทำสมาธิของเรา ทำความสงบระงับของเราแล้วฝึกหัดใช้ปัญญาไปเรื่อยๆ ไม่ใช่จะทำสมาธิของเราไป แล้วว่าห้ามใช้ปัญญาเลย

ใช้ได้ เพราะใช้เป็นการฝึกหัด เพราะว่าหลวงตาท่านบอกว่า ถ้าเป็นสมาธิแล้วจะให้ปัญญามันเกิดขึ้นมาโดยตัวมันเอง ให้รอจนวันตาย เราทำสมาธิแล้วเราก็ฝึกหัดใช้ปัญญาของเราไป ฝึกหัดใช้ๆ มันใช้ปัญญาได้

ฉะนั้น เวลาถ้าจิตมันเป็นสมาธิแล้วฝึกหัดใช้ ถ้าฝึกหัด พอมันคลายออกมาก็เทียบเคียงกับธรรมะ เทียบเคียงกับเรื่องกาย เทียบเคียงกับเรื่องเวทนา เทียบเคียงกับเรื่องจิต เทียบเคียงกับเรื่องธรรม เทียบเคียงกับเรื่องชีวิต ถ้ามีสมาธิ มันพิจารณาแล้วมันซาบซึ้ง ซาบซึ้งนี้มันก็ฝึกหัดใช้ปัญญาๆ

ฉะนั้น เวลาคนเราพออะไรเกิดขึ้น “สุดยอด นี่คือนิพพาน นี่คือนิพพาน” ติดทั้งนั้นนี่

นี่ไง มันเป็นอัตตกิลมถานุโยคแล้ว คือไม่เข้าสู่อริยสัจใจ สู่ญแปล่าจากมรรคไป เพราะมันไม่เป็นมรรคไป แต่เราคิดว่า คิดว่าเพราะอะไร คิดว่าเพราะมันมีรสของสมาธิ มันมีรสของปัญญา มันมีรสชาติละ พอเห็นแล้วมันตื่นตื่น “อ้อ! สุดยอดๆ อ้อ! นิพพานเป็นอย่างนี้เอง”...

ตาย ยังไม่ทันอะไรเลย เพราะมันมีรสชาติ ที่นี่คนเรามันไม่เคยได้รสชาติที่สูงส่ง ได้รับรสชาติอย่างนี้บ้างก็เข้าใจว่ามันใช่ แต่ความจริงมันยังไม่ใช่ ถ้าไม่ใช่ นี่ไง ก็ฝึกหัดใช้บ่อยๆ ฝึกหัดใช้บ่อยๆ ใ้ที่ว่ายอดๆ เดียวมันจะมียอดกว่านี้อีกเยอะแยะไปหมดเลย นี่ถ้ามันต่อเนื่องมันไป

ฉะนั้น ในขณะที่ทำสมาธิ ถ้ามันเห็นในขณะที่ทำสมาธิ ฝึกหัด ค่อยๆ ทำไป ฝึกหัดไป ถ้าปฏิบัติในชาติปัจจุบันนี้ถ้าเราไม่ได้เข้าสู่มรรคสู่ผล ไม่ถึงสิ้นกิเลสไป เราก็ปฏิบัติให้หัวใจเข้มแข็ง ปฏิบัติให้มีโอกาส มันไม่เป็นการสูญเปล่า ไม่เป็นการสูญเปล่าเพราะเราฝึกหัด เรามีการกระทำ เราพยายามเพิ่มอำนาจวาสนาบารมีให้กับจิตของเรา ไม่เสียหาย ปฏิบัติของเราให้มากขึ้นๆ ไป ทำไป

ฉะนั้นบอกว่า ถ้าเป็นทุกข์ ทุกข์มันก็ทุกข์ยากอยู่แล้ว ถ้าเป็นอรรถกถาญาณโยคมันสูญเปล่าเลย ฉะนั้น ถ้าสูญเปล่าก็เลยไม่ทำเลย

มันสูญเปล่าต่อเมื่อเราปฏิบัติแล้วผิดพลาด สูญเปล่าไปที่ครูบาอาจารย์ท่านชักออกนอกกลุ่มออกไป แต่ถ้าครูบาอาจารย์ที่เป็นจริง แต่เราปฏิบัติของเราด้วยอำนาจวาสนาของเรา เราทำยังไม่ถึงปริมาตรของเรา จำนวนของเรามันไม่มากพอ เราก็เพิ่มของเราขึ้นไปๆ มันอยู่ที่การกระทำของเรา ถ้าทำของเราได้มรรคได้ผลขนาดไหนมันก็เป็นสมบัติของเรา ทำตรงนี้ พยายามทำของเราให้มากขึ้นๆ นักปฏิบัติปฏิบัติอย่างนี้

ถ้าปฏิบัติของเรา ถ้าถึงที่สุดแห่งทุกข์ เราก็สาธุ ถ้ามันปฏิบัติไปแล้วด้วยความเป็นจริงของเรา ด้วยอำนาจวาสนาของเรา เราก็ชวนชวายเป็นเรา ชวนชวายเป็นเราได้มากได้น้อยเท่าไหนมันก็ชวนชวายเป็นเราเพื่อประโยชน์กับเรา จบ

ถาม : เรื่อง “คำถามซ้อนคะ”

กราบนมัสการหลวงพ่อกี่เคารพอย่างสูง ลูกต้องขอร้อง ส่งคำถามมาซ้อนกัน กะว่าจะยกเลิกคำถามแรกเพราะแก้ไขตัวเองแล้ว แต่อยากขอให้หลวงพ่อสอนในคำถามที่ ๒ เท่านั้นคะ แต่คงเป็นเพราะลูกส่งคำถามที่ ๒ มาช้าไป เวลาต่างกัน หลวงพ่อเลยตอบไปช้าๆ เหมือนว่าสอนไปแล้ว ทำไมถามมาอีกช้าๆ ไม่เข้าใจหรืออย่างไร

ลูกผิดเองคะ ข้อสงสัยปัญหาเยอะไปหน่อย เพราะขี้ใจมานานว่าอะไรคือความสงบและสมาธิที่ถูกต้องเท่านั้นคะ ตอนนี้เข้าใจแจ่มแจ้งกระจ่างหมดทุกอย่างแล้วคะ กราบขอขอบคุณ

ตอบ : แจ่มแจ้งกระจ่างแล้วนะ ปัญหาให้ห่างๆ หน่อย แจ่มแจ้งแล้วนะ คำว่า “แจ่มแจ้ง” ก็คือสาธุ ใ้คำถามที่ ๒ หรืออย่างไรมันไปจับประเด็นได้ไง จับประเด็นที่ว่าใ้ว่างๆ แล้วที่หลวงพ่อบอกว่าไม่ใช่สมาธินะ

ใช้คำว่า “ว่างๆ” ของเรานี้ละ ส่วนใหญ่แล้วคนพูดด้วยสัญญา คนพูดด้วยอารมณ์ ความรู้สึก คนพูดด้วยความคิด แต่ถ้าพูดถึงความว่างๆ มันว่างในตัวของมันเอง ถ้ามันว่างในตัว ของมันเอง ตัวมันว่าง ถ้าตัวมันว่างนะ ตัวมันว่าง เห็นไหม

เวลาหลวงตาท่านสอนถึงการปฏิบัติ ข้างนอกว่าง ข้างในไม่ว่าง เราออกไปวุ่นวายกับ ภายนอก เราก็ออกไปวุ่นวายกับเรื่องของชาวบ้านใช้ไหม เราไม่วุ่นวายเรื่องของชาวบ้าน เราเข้า มาในบ้านของเรา เราก็มาวุ่นวายเรื่องของเราใช้ไหม

นี่ก็เหมือนกัน เวลาว่างๆ ว่างๆ มันว่างจากความวุ่นวายเรื่องของชาวบ้านนะ มันไม่ได้ ว่างจากเรื่องของเรา ถ้าเรื่องของเรามันจะว่าง มันต้องรู้ว่างในตัวมันเองไง ถ้าว่างในตัวมันเอง นี่ เป็นสัมมาสมาธิ

ฉะนั้น เวลาโดยสามัญสำนึก พวกเรา เราฟังเทศน์กัน เราอยู่ในสังคมของเรา เราก็จะรู้ ว่าสมาธิจะเป็นอย่างไร เราก็คุยกันอย่างไร ใช้นี้สังคมสังคมหนึ่ง ใ้ว่างโดยยุ่งเรื่องชาวบ้าน มัน บอกว่าเมื่อก่อนมันยุ่งมากเลยเพราะมันไปยุ่งเรื่องชาวบ้าน ตอนนี้นมันเข้าวัดเข้าวาไปแล้ว เดี่ยวนี้ว่างหมดเลยนะ แล้วเขาเป็นพระอรหันต์หมดเลยนะ ใ้สังคมอย่างนั้นนะเราบอกไม่ใช่

แต่เวลาเขาพูด เขาพูดคำเดียวกัน แล้วพูดคำเดียวกันเขาก็พูดอย่างนั้น ที่บอกไม่ใช่ๆ เพราะส่วนใหญ่แล้วมันเป็นอย่างนั้นนะ มันว่างจากไปยุ่งเรื่องชาวบ้านนะ แต่ตัวมัน มันยังไม่ เคยทำเลย มันทำไม่เป็นด้วย เราถึงบอกไม่ใช่ๆ ใจ

ฉะนั้น คำพูดคำเดียวกัน ใ้พวกเราไม่มีอะไรแบ่งแยก ใ้เราก็ เออ! ว่างๆ เก่งเนาะ แล้ว เขาไม่เห็นทำอะไรกันเลย มันว่างๆ ใ้เราทุกข์เกือบตาย ฎไปอยู่ว่างๆ อย่างนั้นดีกว่า ไปกับเขา หมดเลย จากความเป็นจริงก็จะไปอยู่กับความจอมปลอม ฉะนั้น ใ้จอมปลอม

ฉะนั้น เราเห็นใจ ที่เราพูดนี้เพราะคนที่จะชี้ถูกชี้ผิด เห็นจริงเป็นจริง มันรู้จริงใจ มันรู้จริง มันเลยพูดได้ ไม่อย่างนั้นมันเป็นเรื่องของสัญญาอารมณ์ แล้วพยายามจะดึงกันลากกันออกไป ลากคนที่มีความเพียร ลากคนที่จะเข้าสู่สัจจะ ลากออกไปอยู่กับสังคมโลกใ้ไปยุ่งวุ่นวายกับ เรื่องคนอื่น แล้วเรื่องตัวเองไม่เอา ฉะนั้น ใ้ตรงนี้นมันก็เลยเน้นย้ำตรงนั้นไป

ฉะนั้น เรื่องความสงบ เพียงแต่เราปฏิบัติ เราปฏิบัติ คนปฏิบัตินะ พระปฏิบัติแสน ยากเลย แล้วโยมปฏิบัติ พอปฏิบัติแล้ว พอปฏิบัติบับ ได้สมาธิเลย ปฏิบัติแล้วเกิดปัญญาทันที ปฏิบัติแล้วได้มรรคได้ผลเลย...ถ้าเราเจอเราจะกราบเลย

ฉะนั้น ถ้ามันไม่ได้อย่างนั้น เราก็ปฏิบัติเพื่อบรรเทาทุกข์ พวกฆราวาสนี่นะ ถ้าโยม ปฏิบัตินะ มีสมาธิมีปัญญา เราพอใจแล้วนะ ใ้โยมนะ ใ้เห็นว่าศาสนามันมีคุณค่า พระพุทธศาสนามันอยู่ที่นี้ อยู่ที่คุณธรรม พระพุทธเจ้ากราบธรรมๆ กราบอริยสัจ ทุกข์ สมุทัย

นิโรธ มรรค กราบสังฆกรรมในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเราปฏิบัติกันนะ ถ้าจิตเรามีความสงบ จิตเรามีความรื่นเริงนะ แค่นี้เราสาธุแล้ว เราสาธุแล้ว ถ้าเราสาธุแล้วนะ นี่เราพูดถึงผู้ถามไง

ฉะนั้น เวลาปฏิบัติแล้วมันทุกข์มันยาก มันอะไร เราปฏิบัติเพื่อบรรเทาทุกข์ในใจ ที่นี้ปฏิบัติบรรเทาทุกข์ในใจแล้ว ขอให้เราเข้าสู่ใกล้สังฆกรรม เราอยู่เคียงคู่คุณธรรม แค่นี้ แล้วถ้ามันได้มากกว่านั้น สาธุเลย

ฉะนั้น คำถามส่วนใหญ่เขาจะถามน้อยเนื้อต่ำใจ ปฏิบัติแล้วไม่ได้ ติดขัดอย่างนั้น ติดขัดอย่างนี้

ไปดูพระ ๓-๔ แสนในเมืองไทยสิ ปฏิบัติด้วยเพชฌัญญู ปฏิบัติด้วยโทรศัพท์ นั่นเป็นพระแท้ๆ นะ บวชเป็นพระเขายังสำมะเลเทเมากันอย่างนั้น แล้วนี่เป็นโยม ปฏิบัติอย่างนี้แล้วไม่ได้ อะไรก็คิด

ฉะนั้น ปฏิบัติให้มันบรรเทาทุกข์ ให้ชีวิตเราไม่ทุกข์ไม่ยาก แล้วสร้างเสริมอำนาจวาสนาบารมีของเรา ทำนะ เกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอน เห็นไหม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกพระอานนท์ที่เวลาท่านจะปรินิพพาน “อานนท์ เธอบอกนะ พวกมัลลกะษัตริย์ ให้เขาปฏิบัติบูชาเถิด อย่างบูชาด้วยอามิสเลย”

ใครจะมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกให้ปฏิบัติบูชาเถิด ปฏิบัติบูชาเถิด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยายามเน้นย้ำให้บริษัท ๔ ประพฤติปฏิบัติ เพราะการประพฤติปฏิบัตินั้นเป็นการสร้างอำนาจวาสนาบารมีอย่างสูงสุด ปฏิบัติคือฝึกหัดใจ ทานก็ฝึกใจ ศีลก็ฝึกใจ ปฏิบัตินี้มันสอนใจเลย สอนหัวใจเลย เพราะหัวใจนั้นเป็นที่อยู่ของคุณธรรม คุณธรรมจะสถิตในหัวใจ เราปฏิบัติเพื่อหัวใจดวงนี้ตามที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอน เอวัง